

**Normalitate psihică și
ambianță culturală
Tb. Anxios fobice și
Covid-19**

Profesor Mircea Lăzărescu
Iași, Septembrie 2020

Psichiatria s-a impus ca specialitate medicală în sec.XIX bazându-se pe observarea îndelungată a pacienților internați în azile.

Psihopatologia descriptivă ce s-a instituit în aceeași perioadă a avut ca referință doctrina celor trei facultăți psihice (cognitivă, volitivă și afectivă) și un om ce trăia sub ideologia evoluționismului, a progresului științelor și romantismului.

Acum, la începutul sec.XXI, nosologia psihiatrică ne apare tot mai clar delimitată, având în spate metodologii riguroase de diagnostic și bazându-se pe doctrine psihopatologice diferențiate.

Patologia psihotică rămâne dominantă, dar corelată cu cea nepsihotică prin perspectiva unui continuum ce se inseră în normalitate, susținând psihiatria comunitară și doctrina spectrelor maladive.

În ultimele două secole în care psihiatria s-a dezvoltat, ambianța socioculturală care a înconjurat și a modelat psihismul individului conturându-i normalitatea s-a metamorfozat continuu, trecând prin perioade precum:

- cea a revoluției industriale din sec. XIX cu migrația oamenilor de la sat la oraș, apariția muncii salariate, a proletariatului și a spectrului unor revolte sociale....

- perioada “La belle époque”?, când burghezii simandicoși din Viena se relaționau protocolar, marcați însă de complexe induse de un Supraeu represiv sexual.

Apoi... invazia maselor, regimurile totalitare cu duplicitatea și angoasele lor paranoide, urmată de grozăvia Războaielor Mondiale.

Și, în sfârșit...dezinvoltura stilului de viață american ce a cuprins umanitatea globalizată de azi, în vremea telefoanelor mobile și a unei mobilități umane furibunde.

Având în minte și această perspectivă socio culturală, ar fi poate instructiv dacă ne-am apleca puțin asupra felului în care a fost comentată în toată această perioadă patologia anxios-fobică care în DSM-5 (2014) e circumscrisă prin:

- anxietatea de separare și mutismul psihogen / anxietatea socială / atacul de panică / agorafobia / anxietatea generalizată.

Dincolo de factologia strict semiologică, aceste categorii anxios-fobice atrag atenția asupra rolului protector al spațiului familial și a persoanelor de atașament, evidențiind distorsiuni în controlul spațialității ambientale și interpersonale.

Anxietatea fobică a fost vag identificată de psihopatologia sec.XIX, ca implicată în delirul paranoid, descriindu-se și unele fobii speciale precum dismorfofobia sau agorafobia simplă (de fapt “vertijul la trecerea printr-o piață goală”= Platzschvindel-Westphal).

La cumpăna dintre sec.XIX și XX tb. anxios fobice au fost comentate împreună cu cele obsesiv compulsive și cu depersonalizarea în conceptul de “psihastenie” a lui Janet; viziune ce a marcat nosologia psihiatrică până după mijlocul sec.XX (vezi “nevroza obsesiv fobică” din URSS și România).

La începutul sec XX Freud a făcut din anxietate – considerată ca rezultând din conflictul intrapsihic inconștient – pivotul elaborării simptomelor nevrotice....Totuși, el a descris pe lângă nevroza histerică și cea obsesională și o nevroză a “histeriei de angoasă”.

Pe lângă faptul că pe parcursul sec. XX s-au descris diverse tulburări fobice iar atacul de panică și anxietatea generalizată au fost constant identificate.....

.....spre sfârșitul acestuia, în contextul impunerii stilului de viață extrovertit și pragmatic (american) anxietatea fobică a fost tot mai atent studiată, mai ales în perspectiva agorafobiei și a anxietății sociale, corelată timidității și rușinii.

Deși lista tulburărilor anxios fobice din DSM-5 nu figura în Tratatatele de psihiatrie de la începutul sec. XX, aceste tb. existau și atunci efectiv, precum și în secolale anterioare, așa cum ne dovedește cazul de agorafobie excelent descris de Soranus din Efes în sec. II d.Cr.

“Un dulgher era un meșter abil atâta vreme cât era acasă: măsura foarte bine lemnele, le tăia, le amenaja perfect.....Dar dacă mergea în piața publică sau la baie, la început era cuprins de o cumplită transpirație..apoi de frisoane și în sfârșit de agitație, pierzându-și rațiunea. Dacă se reîntorcea rapid, își revenea cu aceeași promptitudine, în așa măsură exista o conexiune dintre spiritul acestui om și locul în care el își desfășura viața de zi cu zi”.

Se cere deci diferențiat între “existența” unei patologii psihice și “identificarea” ei medico psihiatrică.

În acest sens putem comenta și o altă anxietate fobică, aparte, prezentă printre simptomele psihasteniei lui Janet, care a rămas ulterior în lotul patologiei obsesiv compulsive, și anume, așa zis-a “fobie de microbi” ce se corelează cu ablutomania.

Deși omenirea a aflat despre microbi și despre nocivitatea lor doar în sec XIX de la Pasteur, comportamentul ablutoman este totuși vechi..

.. căci cu veacuri în urmă Lady Machbet, după crima ce o patronează, cere insistent medicului să se spele pe mâini (deși pe ele nu e picătură de sânge)

...iar Pilat din Pont când pronunța sentința (nedorită de el) a condamnării lui Iisus, cere să “se spele pe mâini de acest păcat”.

Ablutomania ritualică a fost promovată în multe religii și culturi, cu semnificația curățirii de păcate, trimițând deci spre o complexă relaționare interpersonal socială.

Patologia Obsesiv Compulsivă și ablutomania nu au fost descrise de medicina antichității, la fel ca histeria și agorafobia. Ea a atras atenția abia după Renaștere, inițial în mediul religios, unde Ignatio de Loyola diferenția între posesiunea demoniacă inconștientă (crizele histerice) și cea conștientă (obsesiile)...

..... Dar obsesivii lui Loyola erau de fapt marcați de chinul unor spovedanii interminabile, în urma involuntarelor idei obsesive de blasfemie și agresiune (fără să știm dacă erau cumva marcați și de ablutomanie).

Trecând în actualitate, după apariția Covid-19 un obsesiv postează pe Facebook:

“ În sfârșit mi s-a făcut dreptate și mie.....să se spele oamenii pe mâini de cât mai multe ori !”..

Dar acest comentariu se referă strict la ablutomanie... și nu la relaționarea vinovată, la culpa mai mult sau mai puțin conștientă, care stă în spatele ei...

Corelația pe care tradiția culturală și simptomatologia TOC o stabilește între spălarea (excesivă) a mâinilor și relațiile interpersonale (aparte) poate fi evidențiată - cu surprindere sau nu – și în actualele recomandări pentru evitarea Covid-19 : spălarea mâinilor + distanțarea socială !!

Căci, de fapt, micul set de măsuri pentru evitarea răspândirii acestui virus realizează (involuntar?) o frână pentru spontaneitatea comportamentului gregar, aproape hipomaniacal, cu care omenirea s-a obișnuit în ultimele decenii odată cu globalizarea, creșterea mobilității și generalizarea stilului de viață extrovertit, pragmatic, circumstanțial.

Dacă Jaspers a descris la începutul secolului XX “reacțiile comprehensive anormale”, ulterior au fost comentate și evenimente sociale majore care pot induce stări psihopatologice, precum : războaiele, revoluțiile sociale, cataclismele naturale majore,...toate putând determina “reacții de stres posttraumatic”, imersate în atmosfera anxietății.

Astfel de evenimente secvențiale se plasează însă la un pol opus față de metamorfozele socio culturale lente, ce modifică progresiv ambianța socio culturală și parametrii derulării vieții normale, așa cum a fost în secolul XX dezvoltarea mijloacelor de comunicare massmedia.....și care pot juca și un rol compensator în psihopatologie.

Căci, cu ajutorul internetului, cei cu anxietate socială și agorafobie pot susține examene și face cumpărături online.

Actualul eveniment mondial Covid-19, cu restricțiile pe care le impune, e diferit însă atât de marile evenimente sociale psihotraumatizante cât și de lentele metamorfoze ale vieții cotidiene (și deci a normalității)...impactul său direct fiind, pe termen mediu cel puțin, asupra stilului de viață relațional comunitar.

Căci autocontrolul și distanțarea socială care sunt acum impuse de luni de zile, s-ar putea să aibe repercusiuni în viitorul apropiat asupra relațiilor noastre din viața de zi cu zi, făcându-le mai controlate, mai cu grijă elaborate.

Anticipând, am putea spune că cei care ne vor urma vor aborda problemele psihopatologice într-o umanitate a cărei psihism normal va fi marcat de mai mult autocontrol relațional, însușit în epoca Covid-19.

Așteptăm comunicările din 2030.